

*Фесенко А. В., викладач,
Університет імені Альфреда Нобеля*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ЗА ДОПОМОГОЮ КУЛЬТУРНИХ АСПЕКТІВ

Дослідження культури постає як одна з найважливіших проблем науки про суспільство та педагогіки. Культура (лат. *civitas* — освіта, догляд, розвиток) — предметно-ціннісна форма освоєно-перетворювальної діяльності, в якій відображається історично визначений рівень розвитку суспільства і людини, породжується і утверджується людський сенс буття (Андрос, Булатов, Бистрицький, Звиглянич, Кошарний, Табачковський, 1983:10). Культурами називають і культурні утворення, що охоплюють цілі історичні епохи і включають культури різних країн і народів: наприклад, типи культур, які складаються на різних етапах людської історії (первісна культура, середньовічна культура, сучасна культура), або надетнічні культурні спільності (європейська культура, християнська культура, арабська культура, радянська культура, східна та західна культури). Для позначення утворень такі використовують також терміни «культурний світ», «метакультура», «цивілізація».

Природа культури незрозуміла поза фактом фізико-психологічної відмінності між окремими людьми. Чисельні теорії, що вводять поняття "людина" як деяку абстрактну концептуальну одиницю, виходять з уявлення про те, що воно є інваріантною моделлю, що включає все істотне для побудови соціокультурних моделей. Те, що відрізняє одну людини від іншої, так само як і природа цих відмінностей, як правило, ігнорується (Андрущенко, Губерський, Михальченко, 2002: 15).

Далі, для осмислення культури як цілого важлива не просто сукупність певних категорій; особливого значення набуває спосіб їх з'єднання, або систематизації. Нарешті, історичний розвиток культури відкриває можливості для розкриття різних функцій категорій, які спочатку були в зародку або не ставали предметом спеціального дослідження. Це пов'язано з прогресуючим поділом праці, з виділенням різних сторін спочатку цілісної діяльності і їх конституванням у відносно самостійні сфери. Наприклад, пізнання в якості такої сфери розвивається з відділенням розумової праці від фізичної і освітою як форми суспільної свідомості, що породжує новий тип категорій— категорій науки. Ця філософія робить процес пізнання спеціальним предметом дослідження, виділяє в ньому категорії як форми пізнавальної діяльності, вивчає їх гносеологічну функцію. Коли ж цілісний процес пізнання розкладений на його складові, а мислення абстраговано як особлива пізнавальна здатність, виникає наука логіки: особлива увага починає приділятися категоріям як формам мислення і

їх логічним функціям. Таким чином, пізнання, наука в цьому відношенні обумовлені розвитком культури (Гуревич, 2001: 24).

Функції культури — це функції, які культура загалом виконує стосовно суспільства. Культура забезпечує адаптацію людини до довкілля, трансляції культурно-історичного досвіду (через традиції культури), вивчення впливу культури на розвиток пізнавальних процесів, мотивації, норм- цінностей, ідеалів, критеріїв моралі, форм поведінки; комунікативних навичок, формує самоцінність. Також до функцій культури відносяться системи форм і засобів цілеспрямованої міжпоколінної трансляції соціального досвіду (виховання, просвітництво, освіта, традиції, обряди та ритуали тощо), вироблення норм і стандартів соціалізації та інкультурації особистості, її соціальної та культурної адекватності проживання, стимулювання її зацікавленості у прийнятних для суспільства формах соціальної самореалізації; адаптація суспільства до природних та історичних (Бистрова, 2002: 71).

З точки зору розвитку особистості, культура є свідомою роботою над своїм власним вдосконаленням і над упорядкуванням всього того, що оточує людину. Людська особистість оточена хаосом природних, суспільних та історичних умов, а культура покликана гармонізувати його з метою втілення певних ідеалів.

Пошуки людини до культури і поза культурою не мають сенсу, бо сама поява людини на зорі історії вже слід розглядати як феномен культури. При цьому ті чи інші результати діяльності (як і її різноманітні види, що розгортаються в означених суспільних сферах) набувають статусу "культури" лише в тій мірі, в якій сприяють розвитку сутнісних сил людини, творчих потенцій особистості. Все, що суперечить розвитку людини і утвердженню людяності, до культури належить умовно, є культурою лише за джерелом свого походження, а не за суттю. Культура особистості формується як стихійно, так і завдяки цілеспрямованим впливам на особистість (які зосереджуються насамперед у рамках відповідних освітньо-виховних соціальних інститутів). Всебічний гармонійний розвиток сутнісних сил і діяльних здібностей людини - мета культури, безмежно прогресуюче становлення людини як суб'єкта олюднення природи, суспільства і самої себе - зміст культури. Синтезом культурних потреб є потреба людини в культурі як універсально-творчому і гуманному способі світосприйняття (Кармін, Новикова, 2006: 46).

Формулювання цілей тез — сформувати класифікацію якостей на основі теорії культури та її функцій, які формуються в процесі навчання у перекладачів.

Коли зазначаю про професійну культуру, яка формується у перекладачів на етапі навчання, то повинна враховувати культуру особистості та цінність передусім системи психологічних знань, умінь, навичок, властивостей людини, які інтегруються, на наш погляд,

у характеристиці вищої цінності - цінності особистості. Тут також треба враховувати поняття психологічної культури, яке нерозривно пов'язане з професійною культурою. Воно розглядається саме в контексті означеного вище загального розуміння культури як феномену, в центрі якого стоїть визначення центральної для неї цінності або системи цінностей. У випадку психологічної культури такою центральною цінністю має визнаватися цінність особистості. Вона дійсно є найвищою цінністю серед інших цінностей цивілізації, має певну будову, атрибути, функції, генезис і спосіб функціонування, є джерелом і творцем інших, периферійних щодо неї духовних і матеріальних цінностей, а через їх продукування - і суб'єктом творення самої себе як центральної цінності (Лотман, 1992: 20).

Людину вирізняє не соціальність як така, а втілені в матеріальних (зокрема, виробничих) і духовних формах соціальна пам'ять і соціально значуща творчість. Невід'ємною складовою культури професійної праці (а відтак і професійної культури) як набутку особистості є її професійна компетентність, тобто володіння системою знань, умінь і навичок, достатньою для успішного розв'язання того кола трудових задач, яке відповідає поточним і передбачуваним на найближче майбутнє функціональним обов'язкам даного працівника. Водночас, являючи собою цивілізаційне утворення, професійна компетентність не вичерпує собою культуру професійної праці і тим паче – професійну культуру. Власне, стикаюся тут із проявом загального відношення між поняттями цивілізації та культури, яке фіксує: а) нетотожність цих понять; б) доцільність розгляду цивілізації як репродуктивно-нормативної складової культури. Культурі необхідні людські ресурси. Будь-яка форма культури потребує свого розвитку «причетних» до неї осіб, які підтримують її існування. Серед них мають бути споживачі («користувачі») та творці, які вносять до неї новації. Наявність «користувачів», їхня зацікавленість у появі нововведень та їхній рівень розуміння того, що робиться творцями, — найважливіші спонукальні стимули для розвитку культурної форми. Творець може вважати, що він працює «не на публіку», і не дбати про визнання своїх досягнень, але за відсутності споживачів результатів творчості розвиток культурної форми сповільнюється і, зрештою, припиняється (Межуев, 1987: 100).

Класифікація якостей, які важливо формувати у перекладача:

1. Здатність до вивчення всієї необхідної інформації з проблеми, що вирішується, та про свої можливості, щоб краще підготуватися, перш ніж почати справу.
2. Здатність до пошуку та отримання наукової інформації (знань, ідей), яка міститься у книгах, статтях вчених, інженерів, письменників.

3. Зіркість у пошуках проблем, легкість генерування ідей на основі віддаленого асоціювання і гнучкості інтелекту.

4. Здатність до систематизації фактів, знань, до ведення нотаток, конспектів, щоденників спостережень або до створення колекцій.

5. Здатність до письмового викладання своїх думок, ідей у вигляді статей, тез, нотаток, до створення розповідей, віршів, наукових, історичних, фантастичних тощо творів.

6. Здатність до розуміння нових, нестандартних думок, ідей, що висунуті співрозмовниками в ході дискусії, дебатів тощо.

7. Здатність творчо використовувати стандартизовані елементи, нормативні наукової, технічної діяльності, правила, інструкції, стандарти, принципи закономірності та закони.

8. Здатність до тривалого збереження та оперативної актуалізації у пам'яті необхідної інформації у потрібний момент.

9. Легкість та оперативність формування думок у словах та образах на основі швидкого відтворення у пам'яті потрібної інформації.

10. Здатність до заздалегідного планування своїх дій при підготовці до наукових занять, до ділових зустрічей тощо.

11. Здатність розробляти реальні плани, програму самовиховання своєї особистості на тривалий період

12. Здатність ефективно виконувати намічену програму самовиховання, контролювати хід її реалізації, як би це не було важко.

13. Потреба у спілкуванні з творчо мислячими людьми, вченими, інженерами в умовах дискусії, семінару, конференції.

14. Почуття впевненості в успішному завершенні творчої наукової діяльності.

Тобто класифікація здібностей, обдарованостей, талантів тощо має носити системний характер. Це означає, що при роботі з певними предметними видами обдарованості, приміром, наукової, слід звертатися до психологічної класифікації, акцентуючи увагу на провідному для неї різновиді обдарованості, в даному випадку інтелектуальному, тримаючи в полі зору й інші види здібностей і обдарованостей - комунікаційні, мотиваційні, характерологічні, рефлексивні, досвідні (освітні, академічні, енциклопедичні, мудрісні тощо), психофізіологічні (Рибалка, 2009: 120).

Таким чином, вважаю, що буденне уявлення поняття "культура" включає літературу, мистецтво, театр, морально-естетичне виховання, адаптацію суспільства до природних та історичних умов його проживання, пізнання та світогляд, накопичення та кумуляції соціально

значущих знань, освіта і виховання підростаючого покоління. Вивчення культури опосередковане специфікою філософії як особливої форми суспільного пізнання і полягає в осмисленні дійсності через визначення узагальнених поглядів на світ, місце та ролі людини в ньому, через пізнання загальних законів розвитку природи, суспільства і людського мислення. Це пов'язано з формуванням професійної культури, у якій віддаю перевагу максимальному спрямуванню інструментальних здатностей особистості (включно із її творчими можливостями) на реалізацію притаманного цій професії провідного нормативного змісту (здатності вивчення всієї необхідної інформації з проблеми та інші). З розвитком культурних елементів можна розширювати класифікацію якостей та педагогічних методик для майбутніх викладачів.

Список використаних джерел:

1. Андрос Е.И., Булатов М.А., Быстрицкий Е.К., Звиглянич В.А., Кошарный С.А., Табачковский В.Г. Категории философии и категории культуры. Наукова думка, 1983. 300 с.
2. Андрущенко В. Губерський Л. Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз, 2002. 580 с.
3. Быстрова А. Н. Мир культуры (Основы культурологии). Учебное пособие. 2-е издание, исправленное и дополненное.— М.: Издательство Фёдора Конюхова; Новосибирск: ООО “Издательство ЮКЭА”, 2002. 712 с.
4. Гуревич П.С. Культурология: Учебник. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Гардарики, 2001. 280 с.
5. Кармин А.С Новикова Е.С. Культурология. Питер, 2006. 464 с.
6. Лотман Ю.М. Избранные статьи в трех томах .Таллин, 1992. 242 с.
7. Межуев. В. Культура как проблема философии // Культура, человек и картина мира. - М., 1987. 328 с.
8. Рибалка В.В. Аксиологічні основи психологічної культури особистості: Навч.-метод. посіб. / В.В.Рибалка - К.: АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих; Ін-т обдарованої дитини; АПН і МОН України, Укр. наук.-метод. центр практ. психології і соц. роботи. Чернівці: Технодрук, 2009. 228 с.